Ա. Տարի — Թիւ 68

Չորեքշաբթի, 13 Հոկտեմբեր 1915

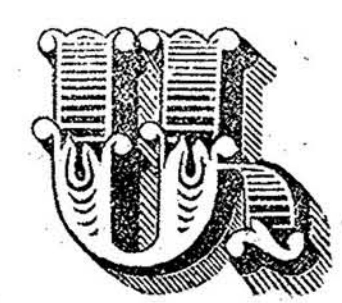
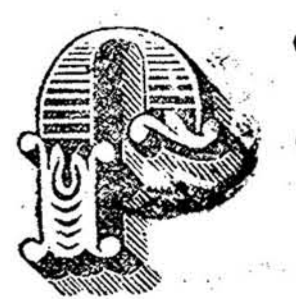
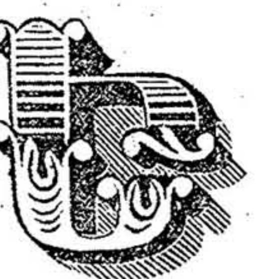
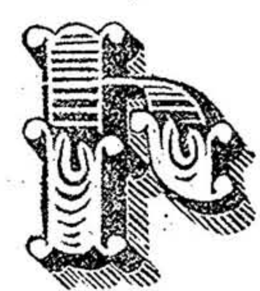
ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԻԷՄ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

		Տարեկան	Վեցամսեայ
ԵԳԻՊՏՈՍ	Ղ. Ռ.	80	40
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	Ֆր.	20	10

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ՝ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՕՐԳԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՄ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Շարա Ապու Տարտար, Թիւ 16

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

ՀԱՍՑԷ

Journal AREV

B. P. № 600

Alexandrie, EGYPTE

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏ՝ ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՊՈՒԼԿԱՐ ԱՐԱՐՔԸ

Անհաւատալին իրողութիւն եղաւ. «անյղանալի» հրէշութիւնը երկնուեցաւ. հաւաքական անբարոյութեան ամենէն անորակելի արարքը, զոր Պատմութիւնը արձանագրած ըլլայ երբեք, վճարուեցաւ, կատարուեցաւ։ Տիեզերական խղճմտանքը սուգի մէջ է։

Ֆրանսացի դիւցազնին՝ Թիւրէնի մարաջախտին համար ըսուած է թէ «Պատիւ կը բերէր մարդկային սեռին»։ Ժողովուրդ մը, այսօր, կ'անպատուէ Մարդկութիւնը։

Ա՜հ, գրականութի՜ւն բոլոր այս խօսքերը, մինչ ո՛չ մէկ հաւատարմութիւն կրնայ, արհաւիրքի կողմնէ, մրցիլ սա՛ հրէշային իրականութեան հետ, — Պուլկարիա միացա՛ծ իր Ռուս ազատարարին ու բարերարին ամենէն մահացու թշնամիներուն՝ Թուրքին ու Գերմանին հետ...։

Մարդկային վատութիւնը արտասանեց իր գերագոյն ու յարդանլուր բառը. մարդկային լեզուին բոլոր բառերուն լռել միայն կը մնայ՝ իրենց անզօրութեանը գիտակից...։

Ուրիշ, նոր իրականութիւններու յուշածումը միայն կրնայ նորէն բովանդակած սոսկումին ուժը պայթեցնել... Ու այդ տեսակէտով, ոչինչ գիտեմ աւելի հզօր ու ցնցող՝ քան «Նովոյէ Վրէմիա»ի սա ամենապարզ հաստատումը. «...Դաշնակցութի՜ւն այն Թուրքերուն հետ՝ որոնք ...ցէ բռնաբարած են Պուլկար արդի նախարարներուն մայրերը...։»

Մեռնէ՜ք և չի լսէ՜ք այս նախատինքը, Պուլկարնե՛ր...։

* * *

Ա՜հ, մեր հեգ մե՛ծ պուլկարասիրութիւնը, որ յոյսով և հրճիւով կը թրթռացնէր մեր սիրտերը ի լուր Լիւլէ-Պուրկազի, Քըրք-Քիլիսէի, Էտիրնէի յաղթանակներուն չեփորումին. որ արտմելով կը տըրտմէր երբ Պուլկարիա փորձառուած չէր ըլլա՛ր իր զոհողութիւններուն և դիւցազնութեան համեմատ. որ իրեն համար կ'երազէր վրիժառու արդարութեան օրը...։

«Մալլէ՜ դրօշակներդ, Պուլկարիա՛», կը գոչէինք քնարերգականօրէն, արձագանգ և ընդլայնում տալով Ֆէրտինանտ Զարին խօսքերուն, Պալքանեան երկրորդ չարաբաստիկ պատերազմէն ետքը։ «Դրօշակներդ պարզէ՜, Պուլկարիա՛», կը գոչէինք ո՛չ նուազ քնարերգութեամբ, Եւրոպական մեծ պատերազմին վաղորդայնին, երեւակայելով, հաւատալով որ անոնք նորէն պիտի ծածանէին անիծեալ Թուրքին դէմ... Վիթօշի առիւծը կ'ոգեկոչէի՛նք, հագներգուի չեչտերով։ Կրնայի՞նք նախատեսել որ Տաճիկ չնագայլին հետ պիտի եղբայրանար անիկա...։

Հայ սիրտերը ամենէն աւելի սուր ու զայրագին կերպով պիտի զգան Պուլկար ապիրատութեան արհաւիրքն ու պժգանքը։ Ա՛ն՝ մե՛ր դատին, գերի ազգերու նուիրական դատին դէմ է որ կը դաւաճանէ, երբ ձեռք կը մեկնէ այն Թուրքին որ երէկ իր դահիճն էր ու մե՛րն է տակաւին՝ այսօր ամէն ատենուընէ աւելի մոլեգնութեամբ։

Ա՛ն՝ երբ անսպասելի շնորհ և նախախնամական բարիք իր ընդունած ազատութեան վրայ կը թքնէ, անոր դէմ կը հայհոյէ սրբապղծօրէն, երբ անոր մեծագոյն թշնամիին, թշնամիներուն ի սպաս կը դնէ իր երիտասարդ ուժը, ծնած ա՛յն ազատութենէն, ազատութեան ոգիէն իսկ՝ առանց որուն շատոնց գերեզման իջած պիտի ըլլար...։

Ա՜հ, երբ մեծ բռնաւորին՝ Տաճիկին դատաստանը, վերջին դատաստանը կը տեսնուէր կոր աշխարհի առջև, պէ՞տք էր որ դուն, Պուլկարիա՛, երէկուան զոհը, երէկուան մարտիրոսը, յանկարծ արեան մոռնայիր ու երթայիր պաշտպան կանգնէիր անարգութեան աթոռին գամուած ոճրագործին, հերքելով, սո՛ւտը հանելով քու եղերական անցեալդ, աղեխարշ գեղեցկութիւնը ազատագրութեան յուսահատական ճիգերդ, Սլաւ մեծ եղբօրդ ազատարար խոյանքը, և հանդիսաւոր արձակում, հրապարակային թաղութիւն տալով Թուրքին անքաւելի ոճիրներուն, մաքրելով անոր հետ արիւնի անմաքրելի հաշիւդ...։

* * *

Հայկական ըմբոստացած, քըստմնած խղճմտանքին ձայնը հայազգի կորիճ մը արդէն լսելի ըրեր է հրապարակաւ, Եւրոպայի մէջ։ Տեղակալ Թորգոմն է այդ կորիճը, մին Պալքանեան պատերազմին դիւցազներէն, աւելի Պուլկար քան ո՛ և է Պուլկար, որովհետեւ այն ատենուան Պուլկար թրքատեաց հոգիին կը միացնէր Հայուն հոգին մշտանո՛յն, ի՛նք որ Պուլկար բանակին պատիւը թրքասէր Լօթիի անուանարկումներուն դէմ պաշտպանելու համար Բարիզ գնաց, և առ ի չգոյէ բարբարոսներու պաշտպան Ակադեմականին, չի վարանեցաւ մենամարտիլ ֆրանսական բանակին ամենէն ահաւոր սուսերամարտիկներէն մէկուն հետ։ Ռուսական բանակին մէջ ծառայութեան մտած՝ Պուլկար զօրավար Ռատքօ Տիմիթրիէֆի հրամանատարութեան տակ, և Կալիցիոյ ռազմադաշտին վրայ վիրաւորուած և հարիւրապետի աստիճանին բարձրացած Հայ հերոսը, Բեթրօկրատի հիւանդանոցէն ուր կը դարմանուի, նամակ մը գրելով Պուլկարիոյ պատերազմական նախարարին, իր պուլկարական Ս. Գէորգ պատուանշանը ետ ղրկած է, ըսելով թէ չի կրնար կրել պատուանշանը ազգի մը որ իր ազատարարին դէմ կ'ելլէ և Տաճկին հետ կը միանայ։ «Եթէ դուք այդ աստիճան խելուընիդ և սիրտերնիդ կորսնցուցած էք որ Ռուսիոյ դէմ զէնք պիտի բարձրացնէք Թուրքին հետ միանալով, այն Թուրքին որ դեռ երէկ ձեզի կը ջարդէր և այսօր Հայերը բնաջինջ ընելու կ'աշխատի, այդ պարագային ձեզի մէկ բան մը կը մնայ ընել. քանդեցէ՛ք Սոֆիայի հրապարակին վրայ ազատարար Զարին յիշատակին կանգնուած արձանը, անոր տեղը խոշոր փոս մը փորեցէք, և մէջը լեցուցէ՛ք Ձեր ազատութեանը համար Պալքաններուն մէջ զոհուած բոլոր Ռուսերուն, ջարդուած Պուլկարներուն, և Լիւլէ-Պուրկազի ու Չաթալճայի առջեւ ինկողներուն ոսկորտիքը, և փոսին վրայ հետեւեալը արձանագրեցէ՛ք՝

«Հոս թաղուած է ապերախտ Պուլկարիան»(*)։

Հոյակապ ու աղեխարշ չէ՞ք գտներ հայ դիւցազնին ցաւի, զայրոյթի ու բողոքի այս աղաղակը, ուր հայ խիղճը կը բարբառի բարձրագոչ ու մեծասաստ...։

* * *

Պատռէ՛ դրօշակներդ, Պուլկարիա՛... պատռէ՛, և անոնցմով պատանք չինէ՛ քու բոլոր թանկագին բաներուդ համար, պատիւ, անկախութիւն, մեծութիւն...

Ա՜հ։ Ես ստրուկ ու նահատակ Հայուն վիճակը չեմ փոխեր քու կացութեանդ հետ, ազա՛տդ Պուլկարիա...։ Ազա՛տ... Հոգիդ չղթայակիր է եղեր տակաւին, եղո՜ւկ և ամօ՜թ քեզի։

Մ. Ս. ԿԻՐՃԵԱՆ

(*) Այս նամակը «Նովոյէ Վրէմիէ» ռուս թերթին մէջ հրատարակուած ըլլալով՝ 26 թուականաւ հեռագրուած է եւրոպական մամուլին։

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԻ

«ՀԱՅԿ. ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ԿՌՈՒԻՆ ՀԱՄԱՐ»

Է. ՑԱՆԿ

	Եգիպտ. Ղրուշ
Նախորդ ցանկին գումարը	4808
Տոքթ. Մ. Ժամկոչ	300
Հրանտ Ազատեան (Միթ-Ղամր)	200
Գումար Ե. Ղ.	5308

«Արև»ի հանգանակութիւնը միշտ բաց է բոլոր այն սրտցաւ հայերուն առջև, որոնք մասնաւորապէս Եգիպտոսէն, կը փափաքին ինքնաբերաբար օգնել մեր ազգային գոյութեան ներկայ կռիւին։ Յիշեցնենք թէ մեր հանգանակութեան արդիւնքը վեհ. Հայրապետին պիտի ղրկուի, որպէսզի անխտիր յատկացնէ աղէտեալները ապրեցնելու կամ կռուողները զօրացնելու գործին՝ ինչպէս որ պէտքը կը պահանջէ։

ՍՈՒԷՏԻՈՅ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Սուէտիոյ գաղթականներուն ժամանման առջի օրերէն իսկ խոստացած էինք անոնց հերոսական ինքնապաշտպանութեան գլխաւոր դրուագները ներկայացնել «Արև»ի յարգելի ընթերցողներուն։ Սակայն այս եղբայրական հիւրերուն նպաստի գործը, անոնց Բոր-Սայիտի մէջ ունեցած սրտաճմլիկ վիճակին օրը-օրին նկարագրութիւնը, անոնց անմիջական պէտքերուն թուարկութիւնը՝ այնպիսի ստիպողական հանգամանք մը կը ներկայացնէին, որ հարկ զգացինք նախապէս այդ կէտերուն վրայ հրաւիրել մեր ընթերցողներուն բոլոր ուշադրութիւնը, հազիւ մէկ քանի սիւնակներու մէջ ամփոփելով այն հոյակապ դիւցազներգութիւնը որ տեղի ունեցած էր Մուսա լերան կատարներուն վրայ։

Հիմա, սակայն, որ նպաստի գործը իր կանոնաւոր ուղղութիւնը սկսած է առնել և կը խոստանայ հետզհետէ աւելի կանոնաւորուիլ, ժամանակը եկած կը նկատենք աւելի մանրամասն կերպով պատկերացնելու այն անմոռանալի անցքերը որոնք մեր ժամանակակից պատմութեան մէկ փառաւոր էջը կը կազմեն և որոնք կաթիլ մը սփոփանք կը սրսկեն հայրենիքի ծովածաւալ աղէտէն տրորուած և յուսալքուած մեր սիրտերուն մէջ։

Յաւակնութիւն չունինք կատարեալ և ամբողջական պատմութիւն մը ներկայացնելու. այդպիսի աշխատասիրութեան մը համար պէտք եղած ժամանակը և միջոցները չունեցանք։ Յիսնօրեայ այսպիսի դիւցազներգութեան մը ամէն մէկ վայրկեանը այնպիսի սրտառուչ միջադէպեր կը բովանդակէ՝ որոնք ինքնին մէյմէկ վէպ կը ներկայացնեն։

Ու արդէն մեր այս պատմութիւնը, լրագրի մը էջերուն համար սահմանուած, հարկաւորապէս կարճ պէտք է ըլլայ։

Այս պատմութեան հիմ բռնեցինք զանազան Սուէտիացիներու առանձին-առանձին պատմածներէն մեր առած նօթերը, անոնցմէ մէկ քանիին յուշատետրերէն մեզի յանձնուած քաղուածները և մասնաւորապէս Եօղուն-Օլուքի Տ. Աբրահամ քահանայի որդի Պ. Մովսէս Տ. Գալստեանի յատկապէս մեզի համար գրած օրագրութիւնը, որ սակայն չափազանց համառօտ ըլլալով՝ զայն լրացուցինք ակնարկուած միւս աղբիւրներէն առնուած մանրամասնութիւններով։

ԳԱՂԹԵԼՈՒ ՀՐԱՄԱՆԸ

Յուլիս 17]30ին Անտիոքի կառավարութենէն ծանուցագիրներ կը ցրուին Սուէտիոյ և Քէսապի հայ գիւղերը, որոնցմով ժողովուրդին կը հրամայուէր 7 օրուան պայմանաժամին մէջ գիւղերը պարպել և իրենց ունեցած-չունեցածը ծախելով և կամ իրենց հաշուոյն յետոյ ծախուելու համար կառավարութեան թողլով՝ պատրաստուիլ գաղթելու կառավարութեան յարմար դատած վայրը. կը խոստացուէր աղքատներուն օգնել, ճանապարհին դիւրութիւններ տալ և իրենց նոր գաղթավայրին մէջ հանգիստ տեղաւորմանը ամէն կերպով հոգ տանիլ։

Յուլիս 19-1 Օգոստոսին՝ լուր կը հասնի որ Քէսապի ծովեզերեայ Գարատուրան գեղի Հայերը կառավարութեան անսալով արդէն որոշում տուած են գաղթելու։ Այս օրինակը կրնար վարակիչ ըլլալ, ուստի պէտք էր որ Սուէտիացիք փութային իրենց հաւաքաբար բռնելիք դիրքը որոշել։ Անոնք արդէն լսած ըլլալով Զէյթունի Հայերուն դէմ եղած կառավարութեան խաբէութեանը, ինչպէս նաև Կիլիկիոյ ուրիշ քաղաքներուն գլխուն եկած պատուհասը և գաղթելու համակերպողներուն աղիողորմ վիճակը, դիւրաւ կը գուշակէին թէ նոյն պատուհասները իրենց վրայ ալ պիտի կըրկնուէին, հակառակ եղած հայրախնամ խոստումներուն։ Առաջին խորհրդակցութեամբ մը կ'որոշեն Առաջնորդական փոխանորդ Տ. Աբրահամ քահանան մէկ քանի ընկերներով ղրկել Անտիոք, որպէսզի տեղական և քաղաքին երեւելիներուն դիմելով Սուէտիոյ գաղթականութեան առաջքը առնէ։

ՍՈՒԷՏԻԱՑԻՔ ԼԵՌ ԿԵԼԼԵՆ

Մինչ քահանան Անտիոք էր, երեւելիները նորէն կը հաւաքուին ու խորհրդակցութիւններ կ'ընեն. ո՛չ ոք կը յուսայ թէ կարելի պիտի ըլլայ կառավարութիւնը ետ կեցնել իր ծրագրէն. ուստի երկու կարծիքներ երեւան կուգան. —«Հնազանդիլ կամ լեռ ելլել»։ Աղաներէ ոմանք հնազանդելու գաղափարը կը պաշտպանեն և լեռ ելլելը յիմարութիւն կը նկատեն, ուրիշներ ինքնապաշտպանութեամբ պատուաւոր մահը կը նախընտրեն տարագրութեան ճամբաներուն և անբնակ անապատներուն մէջ սովոյ և անխնայ բնաջնջումին։ Եւ արդէն ժողովուրդը աղաներուն եզրակացութեան չի սպասեր. յեղափոխականներու առաջնորդութեամբ կ'սկսի գեղերը պարպել և Մուսա Լեռան կողերը բարձրանալ, իրենց անհրաժեշտ կարասիքն ու պաշարն ալ հետ տանելով։ Օգոստոս 3ին (Ն. Տ.) արդէն Եօղուն-Օլուգ, Խտըր-Պէկ և Վագըֆ գիւղերու ամբողջ բնակչութիւնը Մուսա լերան գագաթը կը գտնուէր, հակառակ Սուէտիոյ միւտիւրին խրատներուն՝ որ կը յորդորէր հնազանդիլ կառավարութեան հրամանին և կը յոխորտար թէ՝ հակառակ պարագային, «100 զինուորով զինաթափ կ'ընեմ ձեզի»։

Մինչ այն, Տ. Աբրահամ քահանան Անտիոքէն կը վերադառնայ յուսահատ վիճակի մէջ, և տեսնելով որ ժողովուրդը լեռ բարձրացած է, ինքն ալ սիրայօժար կամօք իր քաջ հօտին ետեւէն կ'երթայ։ Տ. Հօրը լեռ ելլելը պատճառ կ'ըլլայ որ Պիթիաս և Հաճի-Հապիպլի գիւղերուն ժողովուրդին ալ մեծ մասը միանայ ինքնապաշտպանութեան դիմողներուն։ Սակայն դժբաղդաբար այդ երկու գիւղերուն ջոջերը և անոնց հետեւողները և Քէսապեցիներուն մեծամասնութիւնը, թուով մօտ 2000 հոգի, կը կը յամառին կառավարութեան բոլոր հրամաններուն հնազանդելու իրենց որոշմանը մէջ, ու կը տարագրուին ո՛վ գիտէ ո՛ւր։ Անոնք անյայտացած են և անյուսալի է որ անոնցմէ մէկն իսկ ողջ մնացած ըլլայ։

Լեռը բարձրացողներուն կ'ընկերանան միւս բոլոր քահանաներն ալ. Տ. Վարդան քհ. Վարդերեսեան (Հաճի Հապիպլի), Տ. Պօղոս, Տ. Յարութիւն և Տ. Աւետիս, ինչպէս նաեւ Զէյթունէն դարձաւոր և այդ դժբաղդ քաղաքին ողբերգութեան ականատես Եօղուն-Օլուգցի Պատ. Տիգրան Անդրէասեան։

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Հոս պէտք է ըսել որ Սուէտիոյ մէջ կը գտնուէին զանազան կուսակցութեանց պատկանողներ, Հնչակեան, Վերակազմեալ և Դաշնակցական, թէեւ առանց յարաբերութեան այդ կուսակցութեանց ուրիշ տեղերու կազմակերպութեանց հետ։

Առաջին վայրկեանէն ամէնքն ալ

կուսակցական ու և է նկատում կամ յաւակնութիւն մէկդի կը թողուն. ամէնքը, ինչպէս նաև չէզոք ժողովուրդը անխտիր կը բոլորուին Հայութեան և ինքնապաշտպանութեան դրօշին տակ և դիմադրութեան ամբողջ տեւողութեանը մէջ հայկական փոքրիկ հանրապետութեան մը սխրալի պատկերը կը ներկայացնեն։

Մուսա լեռը երեք բաժանում ունենալով՝ ժողովուրդն ալ երեք մասի կը բաժնուի. Գզըլճայի և Տամլըճայի մէջ առանձին ժողովներ գումարուելէ վերջ, երրորդ մասին վրայ մեծամասնութիւն ըլլալուն պատճառաւ՝ այնտեղը իբրև կեդրոն կ'որոշուի։ Ժողովուրդին քուէներ ցրուելով՝ երկու ժողով կ'ընտրուի, որոնցմէ մին՝ վարչական, բաղկացած հետեւեալ ութ անդամներէ.

Ճէպրա Գազանճեան
Վանիս Կպուրեան
Միքայէլ Պետրոսեան
Գրիգոր Թովմասեան
Թովմաս Աղայեան
Հեթում Ֆիլեան
Յովհան Իսքէնտէրեան
Սահակ Անթաքեան

իսկ միւսը՝ զինուորական, հետեւեալ չորս անդամներով.

Նապյի Եաղուպեան
Պետրոս Տիմլաքեան
Պետրոս Գալուստեան
Մարտիրոս Ճանսըզեան

Այս վերջին ժողովին պաշտօնը կ'ըլլայ՝ կռուողները զատել ժողովուրդէն, զօրանոց մը շինել, պատնէշներ կառուցանել և առհասարակ պատերազմական գործերը վարել. մինչ առաջին ժողովին գլխաւոր զբաղումը կ'ըլլայ ժողովուրդը աշխատցնել հիւղակներ շինելու՝ ծերերը, կիները և մանկիկները ցուրտէն ու խոնաւութենէն պաշտպանելու համար, ինչպէս նաև ժողովուրդին ապրուստին հոգ տանիլ և անոր կարգապահութեան հսկել։ Երկու ժողովները, ամէն անգամ որ հարկ ըլլար, գիւղապետներուն, քահանաներուն և խմբապետներուն հետ մէկտեղ գալով ընդհանուր ժողով պիտի գումարէին։ Օգոստոս 8ին առաջին ընդհ. ժողովը հազիւ գումարուած էր Թաքար-Ալանճի հովտին մէջ և ընթացիկ գործերու կարգադրութիւնը չէր աւարտած՝ երբ թշնամին Նօլ-Աղզը կոչուած տեղէն առաջին յարձակումը սկսաւ։

Դասաւորեց Մ. Տ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԻՆՈՒՈՐ

(ՄԵԾ ՀՕՐ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԱԾԸ)

...Վանը գրաւող կամաւորներու հեծելական խումբին մէջն էր եղած ան, իմ Թոռնիկս, Հայաստանի զինուորը՝ որ հրացանը ուսին՝ տուն եկաւ քանի մը օրեր մնալու։ Տեսայ զինքը, ճանչցայ հեռուէն, երբ ճամբուն ծայրէն փրթաւ։ Սիրտս դողաց, թրթռաց կուրծքիս տակ, հեւացի, ուզեցի վազել անոր դէմ, բայց ոտքերս առաջ չի գացին, մնացի անզօր անշարժ։

Մեր գիւղի կարիճներէն էր ան, իմ Թոռնիկս. անոնց կրակոտ նայուածքը կար աչքերուն մէջ, անոնց պարթև հասակն ունէր, անոնց խրոխտ, ազնուական քալուածքը։ Կիրակի առաւօտ մըն էր. վերադարձը չէր իմացուցած, որպէս զի աւելի ուրախանայինք։ Մինչև իրիկուն մեր տունը լեցուն եղաւ, բոյնի մը պէս, զոր աշնան լքած՝ գարնան վերադարձին հետ ծիծեռնները կուգան դանել, անցեալը վերյիշելու համար։ Ամբողջ կեանք մըն էր ան, Հայաստանի զինուորը, անցեալի երազով, անցեալի քաղցրութեամբ լեցուն, ամբողջ հատոր մը դիւցազնական գրուագներու, վեհցնիկ ազատութեան կանանչազեղ դաշտիններու։

Իբրև թէ մանուկ մ'ըլլար ան, թեւերուս մէջ առի, նստեցուցի ծունկերուս վրայ, սեղմեցի կուրծքիս, և զգացի որ երիտասարդութիւնը ինծի կու գար, երակներուս արիւնը կը նորոգէր, մաշած սիրտս կը թնդացնէր, կը լեցնէր արեւով, սիրով, կեանքով, կրակով... Հրացանը ուսին կը մնար, թուրը մէջքին. ուզեց վար առնել, թեթեւնալ քիչ մը, բայց ես արգիլեցի, ուզեցի տեսնել զայն իր համազգեստին մէջ, իր զինուորական կեցուածքով, և իմ աչքերս արցունքով լեցուեցան, երբ ան զէնքերը պատէն կախեց և ինծի դառնալով ըսաւ. «Հայաստանն սպասեց ինձ սառնն...:» Բնաւ այսպէս սրտանց լացած չէի տարիներէ ասդին. արցունքը հեղեղի պէս կը հոսէր. աչքերս ցամքած կը կարծէի, բայց անոնք աղբիւրներ էին այն պահուն...

Հայաստանի պատիւն էր ինքն ալ, Կամաւորը՝ որ դիւցազնօրէն, հերոսաբար գացեր էր կռուելու, մեռնելու իր ցեղին անունով... Չէր մեռած, մահը յաւիտենական վէրք մը պիտի ըլլար իր մեծ հօր սրտին, իր գեղանի կնոջը քնքոյշ հոգիին։ Աստուած պահած էր զայն. թո՛ղ Ան Հայաստանի բոլոր զինուորները պահէ, որպէսզի Մեծ Արշալոյսը ծագի մեր արիւնոտ դաշտերուն, կարմիր հողերուն, պղտոր գետերուն վրայ...

Մենք ալ ունեցեր ենք այն տարիքը, երբ արիւնը եռ կուգայ երակներուն մէջ, երբ աչքերը կը բոցավառին վրէժով՝ հայրենիքի թշուառութեան առջև, երբ հոգին անէծքով, ատելութեամբ կը լեցուի բռնակալութեան, անիրաւութեան դէմ... Բայց աս ուրիշ է, Հայաստանի զինուորը. անոր Երազը աւելի գեղեցիկ է, աւելի հպարտ, աւելի մեծ.... Հայրենիքի ազատութեան Երազն է ան, ոսկեղէն խոյալը, մեր աղջիկներու պատիւին, մեր տաճարներու սրբութեան, մեր փառքի մեծութեան վրէժին համար...

Որպէսզի մենք ազատ ըլլանք և յառաջդիմենք մեր կրօնքին, մեր լեզուին, մեր պատմութեան մէջ, Կամաւորը սուրը քաշեց ու նետուեցաւ կռուի դաշտը՝ հրաւէր կարդալով անօրէն թշնամիին...։ Պատի՛ւ անոր, և ամօ՛թ անոնց որ չի հետեւեցան անոր, չի քալեցին միեւնոյն փշալից և արիւնոտ ճամբէն, որովհետև Հայաստանի զինուորինն է փառքը, իսկ նզովքը՝ տկարներուն, վհատողներուն, յուսահատներուն..

Հիմա քնացեր է, այնտե՛ղ ուր հին ստնմնները իր օրօրոցը կը շարժէր լուսահոգին։ Ինչպէ՜ս գոցուեր են աչքերը. լոյս մըն է ծածեր անոնց վրայ, Աստուծոյ նայուածքն է ինկեր հոն, չէ դիմացեր. քնացե՜ր է շլացած... Տունին մէջ ձայն չի լսուիր, տղաքն ալ քնացեր են, մեծ տղուս հայրը իր ծծկերին լացը կտրեր է շատոնց, և լուսնկան է ինկեր տանիքին վրայ...

Այսպէս գիշերով, քանի՜ անգամներ քալեց ան ձիւնին, փոթորկին մէջէն, երկինքէն շանթեր խլեց, չի՛ վախցաւ, ու զայն տեսնելով՝ թշնամին սարսափահար ձգեց իր ունեցածը՝ փախչելու համար... Բայց հիմա քունի մէջ ինկած՝ կ'երազէ իր քաջագործութիւնները, կ'երազէ երկար ճամբան որով քալեց առանց յոգնելու, առանց տրտունջի, հրացանը ուսին, թուրը մէջքին, սէրը սրտին, ժպիտը աչքերուն, լոյսը ճակատին.. Ոտքերն արիւնեցան, ցաւը խեղդեց իր ունեցած խոյալին մէջ, քալեց նորէն ու տեսաւ որ ճամբուն վրայ արիւնին տեղ կարմիր վարդեր կը բացուէին... Ես ալ կ'ուզեմ անկողինս երթալ, բայց կ'ուզեմ տեսնել սա դէմքը՝ որ չես գիտեր ի՞նչ ունի քաղցր, հրապուրիչ, որ յանկարծ տեղս կը մնամ, ու կը դիտեմ երկար ժամերով, կը դիտեմ ու չեմ կշտանար.... Ինծի այնպէս կուգայ որ Հայաստանի պատկերն է կամաւորը, անո՛ր պէս երիտասարդ։ Տանջանքը պարապ չանցնիր, ցաւը մարդս կ'ազնուացնէ. աչքեր կան՝ որ լալով կը գեղեցկանան, սրտեր կան՝ որ արիւնելով կը բացուին բարութեան, սիրոյ ծաղիկներուն պէս...։

Աչքերս փակուեր էին, չեմ գիտեր ի՞նչպէս։ Երբոր բացի, լուսնկան էր ինկած անոր կուրծքին, ճերմակ, արծաթ լուսնկան։ Ա՛լ չի դիմացայ, ելայ կամացուկ, մատներուս ծայրին կոխելով, զգուշութեամբ, շունչս բռնած, որպէսզի չարթննայ, ծռեցայ և անոր ճակատը համբուրեցի։ Ի՞նչո՞ւ դողացի այն ատեն. բայց համբոյրը տաք է մնացեր սրտիս մէջ, օրեր վերջը. խունկի պէս անոյշ էր ան, մեծ-հօր մը համբոյրը։

Առաւօտուն կանուխ արթնցաւ, զէնքերը պատէն վար առաւ, մաքրեց, դրաւ իրենց տեղը, և ինծի դարձաւ ըսելով.

— Եկեղեցի երթանք, աղօթել կուզեմ, պապի՛կ...

Կամաւորը Հայաստանեայց ժողովուրդին հաւատքն ունի, ան կը յուսայ Ազատութեան, կ'սպասէ գալիք օրերուն, երբ մեր քաղաքներէն պիտի բարձրանայ յաղթական փողերուն ձայնը քաղցրահնչիւն, փոթորկայոյզ, կարօտալի...

Մեր գիւղի եկեղեցին փոքրիկ է, բայց նոր շինուած, երկու տարի հազիւ կայ։ Մատուռը մտանք, Աստուածամօր պատկերին առջև կեցանք իրարու քով։ Տխուր էր ան, կ'աղօթէր ու կուլար։ Հայաստանի զինուորին արցունքները լոյսի պէս մաքուր են, անոնց ակը սիրտն է, հերոսական, ազնիւ սիրտը՝ որ կ'արիւնի ցեղին համար...։

Երբ դուրս ելանք, բռնեցի ձեռքէն և ըսի. «Ինչո՞ւ լացիր. արցունքնե՛րդ, անոնք հոգիիս մէջ ինկան կրակի պէս, գէշ եղայ..» Ժպտեցաւ, չի խօսեցաւ, ու քալեցինք։ Ճամբան հանդիպեցանք տէրտէրին. Հայաստանի զինուորը ծռեցաւ անոր աջը համբուրելու: Ես շատ հաւնեցայ անոր ըրածին. այս դարուս երիտասարդները տէրտէր կամ եկեղեցի չեն ճանչնար, չեն յարգեր, բայց Թոռնիկս կը յարգէ զանոնք....

Երբ տուն հասանք, նստանք իրարու քով, տղաքը մեր շուրջն առին. կարծես մարդ չէին տեսեր, անոր համազգեստին կոճակներուն հետ կը խաղային, մէկն ալ ձեռքերը կը տանէր պատէն կախուած զէնքերուն, չէր հասնէր, կը նեղուէր, կը ճչար լալով... Իրաւունք ունէին, Հայաստանի զինուոր չկար առաջ, հայրենիքն ալ անուն չունէր, մինչև հիմա բոլորն ալ գիտեն, աշխարհը գիտէ որ երկիր մը կայ, Հայաստան անունով երկիր մը՝ ուր ժողովուրդ մըն է ապրեր, փառք ու պատիւ է ունեցեր... Տեսակ մը թռչուն կայ կ'ըսեն, որ կը մեռնի ու նորէն կը ծնի աճիւնէն. մեր հայրենիքն ալ անոր պէս է....

— Ինչո՞ւ լացիր մատուռին մէջ, հարցուցի դարձեալ անոր։

= Քեզ համար լացի, պապիկ. նորէն պիտի երթամ, այս անգամ աւելի հեռու. վտանգը մեծ է...

Նորէն պիտի երթա՜ր... ասոր վրայ չէի մտածած բնաւ. բայց իրաւ էր, պիտի երթար, պիտի հեռանար, մինակ պիտի ձգէր իր հարսը, իր աղջկան՝ Արեգնազին օրօրոցին քով.... Իր խօսքը սրտիս լարերը խզեց. հարցուցի անոր՝ վիրաւորուած ձայնով.

— Ինչո՞ւ նորէն պիտի երթաս...

= Պապիկ, չե՞ս գիտեր...

Ու խնդաց...։ Իր խնդալը անոյշ էր, լոյսի պէս կուգար ու կ'անցնէր աչքերուն մէջ, սրտիդ կը դպնար, հետք մը կը ձգէր հոն ու չէ՛ր հասնէր... Կարծես Հայաստանի զարթօնքին ժպիտն էր ան, երբ ձիւները կը հալին, հողը կը կանաչնայ, արտոյտը ձայն կուտայ երկինքին կապոյտէն, ակերը կը ժայթքեն իրենց արծաթէ ջուրը, այգիները կ'արթըննա՜ն...

Բայց ես չխնդացի։ Իր խօսքը ամօթով կը ձգէր զիս Մտածկոտ էի։

— Ինչո՞ւ տխուր ես, պապի՛կ, դարձաւ ինծի. Քանի որ հասկնալ կ'ուզես, պիտի ըսեմ քեզի. Նորէն պիտի երթամ, առաջուան պէս, որպէսզի մեր օջախին կրակը չի մարի, Արեգնազը չի մնի օրօրոցին մէջ, և տարիներ յետոյ, երբ մեր տղաքը իրենց մեծ-հայրերուն քով նըստին ու մեծ-մայրերը ոսկի հէքիաթներ պատմեն, Հայաստանի զինուորներուն ոսկի հէքիաթը, պզտիկները մտիկ ընեն ու քնանան, մեծերն ալ զանոնք տեսնելով ուրախանան ու հպարտ ըլլան...։ Այն ատեն ամէն տուն շէն պիտի մնայ, ցորենը պիտի բաւէ ամենուն. Թիւրքը կամ քիւրտը պիտի չի լինին, պիտի չի կրնան լլկել զայն.... Մեր եկեղեցիները սուրբ պիտի մնան, անհաւատները պիտի չի կրնան մտնել հոն, և անոնց կոչնակները պիտի հնչեն Ազատութեան, Ցնծութեան, Փառքի՛ն համար։ Այս ամենուն սիրոյն համար կ'երթամ ա՛ս...

Իր խօսքը սրտիս մէջն է դեռ, դրոշմուած է հոն կրակէ տառերով։

Վերջին գիշերը արթուն կեցայ, հսկեցի անոր քով։ Առաւօտուն կանուխ պիտի արթննար, ձայն տուի։ Աչքերը բացաւ ու խնդաց։ Չէր լուացած դեռ Հրացանը մաքրեց, զարկաւ ուսին, մէջքին թուրը կապեց, ելաւ ու գնաց...

Հիմա կը տեսնեմ աչքիս առջև անոր պարթև, կորիճ հասակը։ Կամաւորը կը քալէ, կ'երթայ։ Իր ետեւէն լացողներ կան, բայց ես չեմ լար. կը նստիմ Արեգնազին օրօրոցին քով, կ'օրօրեմ ու կ'երգեմ..

Աստուած քեզի հետ, Հայաստանի զինուոր, քանի որ դուն կաս, մեր օջաղներուն կրակը չի՛ մարիր...։

ԱՐՍԷՆ-ԵՐԿԱԹ

ԿԻԼԻԿԵՑԻՆԵՐԸ

ՊՕՐ-ՍԱՅԻՏԻ ՄԷՋ

(Սեփական թղթակցութիւն)

Ուրբաթ

Վերմակներու երկրորդ բաժին, 750 հատ, այսօր բաժնուիլ սկսաւ. մօտ ատենէն մնացեալ 2000ի չափ վերմակներն ալ հասնելուն՝ պատսպարումի կարեւոր պէտքը գոհացուած կ'ըլլայ։ Որքան ալ գրեն ու անխոնջ կերպով քննադատեն տեղական մասնախումբին ու ճամբի վարչութեան գործունէութիւնը, արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել որ Օր. Գալֆաեանի ու Տիկ. Արշարունիի կիզիչ արեւին տակ վրանէ վրան այցելութիւնները, ամէն մարդու ընելիք գործը չէին։ Փափաքելի էր, որ տեղերնին հանգիստ նստած քննադատողները մէկ-երկու օրուան համար միայն՝ հոս գային աշխատելու։ Գաղթականներու հասած առաջին մէկ օրէն, տեղական ափ մը Հայերն էին, որ դեռ պաշտօնապէս մասնախումբ իսկ չընտրուած, հոգւով սրտով նուիրուեցան անոնց զարհուրեցնող կացութիւնը բարելաւելու, և ճամբի աշխատութեանց մէջ իրենց թանկագին աշխատութիւնը բերին զատ, յաջողեցան նաև օտարներէ 450 ոսկիի չափ հանգանակութիւն մը ընել։ Ասիկա կը բաւէ որպէս զի քննադատութեան առարկայ ընելու տեղ ընդհակառակը ամենքս մեր համակրանքն ու գնահատումը յայտնենք իրենց։

—Գահիրէի Հ. Ե. Բ. Ը. 850ի չափ զինկօ պնակներ ղրկած է, ու իր անդամներէն Գ. Կիւրէլեմեանը՝ որ այսօր հոս հասաւ։

—Այսօր հասան նաև հիւանդապահ մը և հիւանդապահուհի մը։

— Գործնական և օգտակար թելադրութիւն մը մեր Գահիրէի և Աղեքսանդրիոյ Կարմիր Խաչերուն։ Նկատելով որ հագուստներու բաշխման գործը գլխաւորաբար երկու տիկիններու վրայ ինկած է որոնց վրայ յաւէտ յոյս դնելու իրաւունք չունինք, լաւ կ'ըլլար որ օժանդակող տիկիններ ընտրուէին, որոնցմէ երկ-երկու հոգի մէկ կամ երկու շաբթուան համար յանձն առնեն հոս գալու անցընելու՝ բաշխումի գործին հսկելու կամ օգնելու համար։

— Արհեստանոցի բաժնին կարեւոր մէկ ճիւղը պիտի ըլլայ, ըսինք, frock տանքելու։ Նուէր ղրկելու փափաք ունեցողներուն կը յիշեցնենք թէ պէտք կայ, ճախարակի վրայ՝ 30 կամ 40 թել, իսկ հումախի վրայ 60 կամ 70 թել ճերմակ դերձանի։

Շաբաթ.

Դպրոցի աշակերտներու պատահաբար բաժնուած ուտելիքի նուէրներու սակառները աճառով լեցուն էին այսօր, բան մը որ զարմանք չպատճառեց անոնց՝ քանի որ ատենէ մը ի վեր մաքրութեան մասին խօսք պատուէրներ կը տրուէին իրենց։ Տիկին Իլկուա, միշտ հպարտ անոնցմով, սա՛ բառերը կը փակցնէ բերնէն. «Որչա՜փ ուրախ պիտի ըլլար Գերմանիոյ կայսրը եթէ բոլոր ասոնք ի՛րը ըլլային»։

—Գ. Դարագաչեան Հ. Բ. Ը. Միութեան ներկայացուցիչը, դպրոցի արձանագրութիւնները կատարելէ ու նախնական կարգադրութիւնները ընելէ վերջ, վաղը Գահիրէ կը դառնայ դպրոցի պէտքերով զբաղելու։

Կիրակի

Նկատելով որ Բօր-Սաիտի փոքրաթիւ հայ գաղթականութիւնը զրկըւած է հայ եկեղեցիէ, որոշուեցաւ կիրակիի արարողութիւնները քիչ մը ուշ սկսիլ՝ որպէսզի այցելուներ ալ մասնակցին։ Պարզ բայց վսեմ պատարագի մը ներկայ եղանք այս առտու։ Մարդկային ալիքներու ծով մը, աւազներուն վրայ, որուն պարզած հանդարտութիւնը ու ի յայտ բերած ջերմեռանդութիւնը անվիճելի ապացոյցներն են ցեղին ուժին, հաւատքին բարձրութեանն ու բարոյականին մաքրութեանը։

— Առջի մէկ օրէն՝ ընդհանուր պատուաստի մը անհրաժեշտութիւնը ըմբռնըւած ու առաջին պատեհութեամբ անոր գործադրութիւնը որոշուած ըլլալով, ամէն օր պատուաստի չիճուններու հասնելուն կ'սպասէինք։ Ու եղաւ որ կիրակի օրով հասան անոնք: Տիկին Իլկուա, որ «հանգիստ» ըսուած բանին դէմ յաւիտենական խռովեալ մըն է, անմիջապէս հրահանգներ կուտայ որ բժիշկները ու օգնականները գործի գլուխ անցնին։ 250 վրանի բնակիչները, մեծով պզտիկով, առանց բացառութեան պատուաստուեցան։ Ուրախալի երեւոյթ մըն էր տեսնել անոնց պատրաստակամութիւնը։ Թէև լացող ու ճչող մանուկներ ունէինք, բայց անոնց ալ՝ մէկ քանի արմաւով ձայնը կտրելու դարմանքը գտնուած էր։

— Արմաւի նուիրատուներու թիւը զգալի յաւելում մը ցոյց տալ սկսաւ. Գահիրէէն Տ. Օ. Նորիկեան 1 պարկ ղրկած էր։ Այս անգամ ալ Տ. Գ. Թոփալեան 4 պարկով 550 քիլօ արմաւ ղրկեր է Պ. Իշխանեանի հետ, ինչպէս նաև շատ մը ուրիշ արժէքաւոր նուէրներ, որոնք շատ յարգի պիտի անցնին և խեղճերուն բերնէն օրհնութիւններ պիտի քաղեն բարերարին հասցէին։

—Մեր գաղթականները արդէն իսկ Բրիտանական կառավարութեան հանդէպ իրենց երախտագիտութեան գործնական ապացոյցները տալ սկսան։ Այսօր իրենցմէ երեք հոգի, Պ. Պ. Մովսէս Հայոեան, Նիկոլա Նիկողոսեան և Ապաճեան, մեկնեցան իբրև Թարգման։

— Յիշատակելի նուէր մը՝ Իսմայիլիայէն Տ. Պաղտ. Կոլեանի նուէրն է, որ անձամբ կարի մեքենայ մը բերած էր արհեստանոցին։ Ահա ծափահարելի օրինակ մը, որ անպատճառ պէտք է իր հետեւողները ունենայ։ Յիշեալը նաև Տ. Զաքարեանի կողմանէ 50 ղրշ. յանձնեց տեղական մասնախումբի գանձապետին։

Ն. ԹՈԳԱԹ

Բօր-Սայիտի Տեղական Մասնախումբը կը ծանուցանէ թէ ստացած է Ասուանէն 3 սնտուկ հին ու նոր հագուստեղէն՝ հաւաքուած Տ. Տ. Համբիկ Խմբրզէի և Երուանդ Կիւրինեանի միջոցաւ. Իպրահիմիէ-Շարքիէէն 5 և 2 սնտուկ՝ ստացուած Տիկ. Արմենակ Գասպարեանէ. Միթ-Կամրէն 2 սնտուկ՝ Տ. Հ. Աղատեանէ. Ֆայումէն 1 հակ բրինձ, 2 սնտուկ կարագ և 2 հակ օճառ՝ Տ. Տ. Տիրան Թէքէեան և եղբայրներէ. Գահիրէէն 1 սնտուկ Մարսիլիոյ օճառ, 1 սնտուկ ամերիկեան լապտեր և 255 հատ ապուրի պնակ՝ Տ. Նշան Եաղուպեանէ։ Նոյնպէս կը յայտնէ թէ Աղեքսանդրիայէն Տ. և Տիկ. Աւետիս Սարգիսօֆ անձամբ տարած են 112 կտոր նոր կարուած ճերմակեղէններ, ինչպէս նաև Ֆրանսուհի Տիկ. Լարօշ տարած է 12 ձեռք նոր կարուած ճերմակեղէն և շրջազգեստ՝ 3էն 5 տարեկան մանուկներու համար՝ զորս Մասնախումբի անդամուհիներէն մին անմիջապէս բաշխուած է պզտիկներուն, նուիրատուին փափաքին համաձայն։ Մասնախումբին ծանուցած միւս նուէրները արդէն սակէ առաջ և այսօր յիշուած են մեր թղթակցին կողմէ։ Վրաններուն մէջ լապտերներու պէտք կայ։

Մանսուրայէն կը գրուի մեզ թէ երկրորդ առաքում մը եղած է, 2 սնտուկով, Տիկին Բ. Պալըզճեանի կողմէ հաւաքուած 350 կտոր մեծ և փոքր հագուստեղէնի, պնակի, կապերտի և սիկարէթի որոնց հաւաքման աջակցած է և կը շարունակէ աջակցիլ Պելժուհի Տիկ. Միկուրցքա որ իր կողմէ ևս 15 ոսկւոյ արժէքով նուէրներ ըրած է։ Նուիրատուներն են, Տիկ. Միկուրցքայէ զատ, Տիկնայք Հրնտըրսըն, Սամարօբուլօ, Մըկըրտիչեան, Պալըզճեան, Զադմազեան, Սահակեան, Միրզանեան, Օր. Կ. Ցարութիւնեան (Զէյթունցի), Տեարք Նէկկալ Հարֆուշ, Իսկէնտէր Պէտէլ, Տօքթ. Ֆարակալլա (Բ. անգամ) և Ճէպէճեան եղբարք (կապերտ և սիկարէթ)։ Իսկ կերպասեղէնի գնման յատկացնելու համար միմիայն հայ գաղութէն կատարուած դրամական հանգանակութեան ցուցակն է հետեւեալը. Տեարք՝ Ճէպէճեան եղբարք, Բ. Պալըզճեան 100ական, Լ. Բամպուքճեան, Յ. Զադմազեան, Ճօն Մէքսուսէտեան, Արգարեան, Վ. Մ. 50ական, Ոմն, Ոմն՝ 30ական, Վ. Պալմանեան, Կ. Նէվրուզեան, Հաճի Եղիազարեան, Վ. Կիւրեղեան, Նասրի Սիմոնեան՝ 20ական, Ն. Պատըեան, Մ. Մանուկեան, Գ. Գրիգորեան, Ն. Գալֆաեան, Լեւոն Մինասեան՝ 10ական։

Կ'իմանանք թէ Տ. Լ. Շիշմանեան,

Ռամկէ ընկերութեան մէջ Ա. քննիչ, ի նպաստ Բօր-Սայիտի գաղթականներուն հանգանակութիւն մը կատարելու ձեռնարկած է Թրամվէյի ընկ.եան պաշտօնեաններուն մօտ՝ նախապէս դիմելէ ետք Գ. Տնօրէնին որ սիրայօժար արտօնած և առաջին գումարն ինք ստորագրած է։ Տ. Շիշմանեանի սոյն գովելի նախաձեռնութիւնը բարի օրինակ մըն է Եգիպտոսի օտար մեծ և փոքր վարչութեանց մէջ ծառայող Հայ գլխաւոր պաշտօնեաններուն, որոնք կրնան կարեւոր նպաստ մը գոյացնել՝ նոյնը ընելով իրենց շրջանակներուն մէջ։

Միք Կամրեն 8 Հոկտ.էն Տ. Հրանտ Ազատեան ի մէջ այլոց կը գրէ մեզ.

«... Խնդրեմ մատնանշեցէք սա կէտը եւս թէ Բօր-Սայիտ ուխտագնացութիւններ կազմակերպել խիստ օգտակար է. Երկու տեսակէտով. մէկը՝ մեզի, թուլցած Եգիպտահայերուս, միւսը՝ Սուէտիոյ գիւղացիներուն և իրենց կորիւններուն համար, որոնց մեծ սփոփանք պատճառած պիտի ըլլանք։

Թո՛ղ երթան Եգիպտահայերը՝ տեսնելու թէ Հայութեան ճակտին փակցուած «ոչխարի նման մորթուող ժողովուրդ» անպատուաբեր անունը անոնք ինչպէ՞ս փոխեր են «առիւծի պէս կռուող ժողովուրդ»ի, որ գիտէ կազմակերպուած և իրենցմէ տասնապատիկ ստուար պետական ուժի մը 52 օր դիմադրել, իրենցմէ տալով 20 մեռեալ՝ (որոնց երեքը փամփուշտ ժողվող հայ կանոչներ) և թշնամիէն հազարի մօտ ...ի գոզը ղրկելով։

Բօր-Սայիտի մէջ կան 3 կարգի օթելներ. 1. Լիւքս օթելներ՝ Էքսէլսիօր, Օթէլ Քազինօ և Օթէլ Քօնթինանթալ։ 2. Օթէլ տը լա Բօսթ ուր կ'իջնան բոլոր գացող հայերը, մանաւանդ որ համաձայնութիւն եղած է պանդոկապետին հետ որպէսզի եկող հայերէն օրական միայն 10 ղրշ. ողջ առնէ։ 3. Օթէլ Ռուայալ, օրական 6 ղրշ.ով։ Քաղաքէն ճամբ 25 րոպէ է։

Հոն գտնուող հայը ինքզինք հպարտ պիտի զգայ, տեսնելով ազգայ հայութեան կորիզը կազմելու կոչուած ժողովուրդ մը՝ կորովի և չխամրող նկարագրով։

Հապա վարժարաննե՞րը, մօտաւորապէս 20 հատ մեծ վրաններ, ուր հաւաքուած առոյգ ու սիրուն կորիւններուն պճլտուն աչքերը տեսնելու համար միայն՝ կ'արժէ մինչև Բօր-Սայիտ հայկական ճամբը երթալ։

Նոյնպէս խնդրեմ մատնանշեցէք որ ամէն ոք իր խելքին փչածը չի ղրկէ։ Եկած հագուստներուն (գործածուած) մեծ մասը անպէտ բաներ են, մանաւանդ կանանց հագուստեղէնը. օրինակ՝ նեղ մէջքերով ֆիստաններ պլուզներ և.ն. կը ղրկեն, մինչդեռ Կիլիկեցի Հայ կանանց մէջքերը իրենց հաստութեամբը կը պանծացնեն ցեղին տոկունութիւնը։

Չի մոռնամ ըսելու որ անգլիացի զինուորներ ֆութ-պոլ սորվեցուցած են. եթէ մէկը գտնուի որ 50 կամ 100 ֆութ-պոլի գնդակ նուիրէ՝ մեծ հաճոյք պատճառած պիտի ըլլայ թէ՛ տղոց և թէ՛ երիտասարդաց։»

(Ներփակ «փոխան վերմակի» նուիրատուութիւններուն ցանկը կը հրատարակենք յաջորդ անգամ։)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ՀԱՅՈՑ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱՆԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՐՊՈՒՄԸ

Ջուլֆա, 1 սեպտ.

Վանից երկրորդ անգամ հեռանալը սկսեց նոր վերադարձած հայերին դիմել Խօշաբի վրայով դէպ ի Սալմաստ։ Նրանց թիւն է 2000 հոգի։

Աղբակում կային 8500 հոգի, Սալմաստում՝ 2000, ընդամենը 10500։

Մի ամսուան ընթացքում քիւրդերը Սարայում... (պակասում է)։

600 հոգի մեռել են փորհարինքից և խոլերայից. հիւծվածների թիւը հասնում են 60—80 հոգի։

Ջափազանց անհրաժեշտ է բանալ սննդատու կայաններ գոնէ հիւանդների համար։ Ներսէս եպիսկոպոս

Երէկ առաւօտեան գնացքով 1500 փախստական հայեր եկան Էջմիածնից Թիֆլիսի կայարանը, որտեղից պիտի գնային Դալխար։ Սակայն փախստականների մէջ հիւանդներ լինելով, գլխաւոր բժիշկը հնարաւոր չէ գտել ընդունել և որոշել է ուղարկել նրանց Աղ-Թաղլիա կայարանը։ 1500 փախստականներին ճանապարհին չէ տրվել սնունդ, սննդական կայաններ չը լինելու պատճառով։

Ջուլֆայից Հ. Բ. Ընկերութիւնը ստացել է Ներսէս եպս.ից հետեւեալ հեռագիրը, օգոստ. 30ից.

«Դիմեցի Կարմիր Խաչի ընկ. և Քաղաքների Միութեան 3000 հոգու համար սննդատու կայան բանալու։ Վանեցիների մէջ մահացութիւնը հասնում է օրական 60—80 հոգու։ Խօլերան սպառնալից կերպարանք է ընդունում։

(Մշակ)

Տ. Մեսրոպ Եպս. Ճանիկեան, որուն Էջմիածնայ մէջ վախճանած ըլլալը ծանուցած էինք, Վանայ յայտնի դէմքերէն մէկն էր։ Բազմամեայ կրթական մշակ՝ ամբողջ սերունդներ օժտած էր տոհմային առողջ և կորովի դաստիարակութեամբ մը։ Իր ընդաւանէն դուրս՝ պաշտօնավարած է նաև Մշոյ մէջ Հայոց Միացեալ ընկերութեանց Ներսէսեան վարժարանը՝ նոյնքան արդիւնաւոր կերպով։ Մուշէն հայրենիք դարձին քահանայ ձեռնադրուելով՝ երկար տարիներ վարած է Վանայ առաջնորդական փոխանորդութեան փափուկ պաշտօնը և ամենադժընդակ ժամանակներու մէջ ազգին իրաւունքները պաշտպանած է կառավարական ամէն կարգի անիրաւութեանց և ոտնձգութեանց դէմ։

Հայաստանի արեւելեան գաւառներու ժամանակակից տարեգրութեանց մէջ իր անունը պատուաւոր տեղ մը բռնելու սահմանուած է։

ԴԷՊ Ի ԱՄԵՐԻԿԱ ?

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն «Թան»ի 25 Սեպտ. թւականով. Հայերու նոր կոտորածներու առաջքն առնելու համար Ամերիկացիներու կողմէ ուղղուած կոչեր կը հասնին Արտաքին Պաշտօնատունը, որ հրահանգ տուած է Միաց. Նահանգաց Պոլսոյ դեսպան Պ. Հէնրի Մորկընթաուի այս մասին քննութիւն մը կատարելու։ Նախապէս Թուրքիոյ ուղղուած Ամերիկեան բողոքը ոչ մէկ արդիւնք տուաւ։ Ուաշինկթըն ստացուած տեղեկութեանց համեմատ, 450,000 հայեր սպաննուած են և 500,000 անապաստան ու աքսորուած են։

Շատ մը Ամերիկացի մարդասէրներ տրամադրութիւն յայտնած են նպաստել կազմութեանը հիմնադրամի մը որ նպատակ պիտի ունենար Ամերիկա փոխադրելու հալածուած հայ բնակչութիւնները, ըստ Պ. Մորկընթաուի թելադրած գաղափարին։ Բայց պաշտօնատարները կը յայտարարեն թէ հայկական ընդհ. արտագաղթի ոչ մէկ ծրագիր նկատի առնըւած է։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ ՄԸ ԿԸ ԿՈՐՍՈՒԻ ՈՒԱՇԻՆԿԹՕՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոն, 30 Սեպտ. — «Տէյլի Քրօնիքլ»ի Նիւ-Եորքի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Պ. Քարտաշեան, Թուրքիոյ ներկայացուցիչը Բանամայի արուեստահանդէսին մէջ, Թուրքերու կողմէ Հայոց վրայ գործադրուած խժդժութեանց մասին պատրաստած էր տեղեկագիր մը որուն մէջ մեծ խնամով հաւաքած էր անհերքելի վկայութիւններ կոտորածներու մասին։

Այս տեղեկագիրը որ յանձնուած էր Մր. Պրայընի հաղորդուելու համար նախագահ Ուիլսընի և կամ պետական քարտուղարին, գերմանական դեսպան Կոմս Պէրնսթորֆի ձեռքն անցած է և այս վերջինը յանձնած է զայն Թուրքիոյ ընդհ. հիւպատոսին։

Այս եղելութեան հետեւանքով Պրն. Քարտաշեան հրաժարած է իր պաշտօնէն։

Ուաշինկթընի գանկիճը այժմ ջանադիր է իմանալու թէ որո՛ւ միջոցաւ Պր. Քարտաշեանի տեղեկագիրը յանձնուած է կոմս Պէրնսթորֆին։

(Մաթէն)

Աղեքսանդրիոյ Հայուհեաց Կարմիր Խաչը ստացած է հետեւեալ նոր նուէրները.

Տ. Ա. Ղազարեան 50, փոքրիկն Դ. Մարկոսեան 40, Տիկ. Մ. Թուղճեան 100, Տիկ. Ա. Կիւլէզեան 50, Տիկ. Ն. Աբրահամեան 100, Տ. Օ. Իշլէմէճեան՝ Աշոտ Մանուկեանի մահուան առթիւ 20։

Օր. Նուարդ Յ. Յովակիմեան
եւ
Պ. Միքայէլ Պ. Խաչատուրեան
ԽՕՍԵՑԵԱԼՔ
9 Հոկտեմբեր 1915

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐԵՐ

Պալքաններու մէջ

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Լոնտոն, 11. — Սելանիկէն Ֆրանսացի թղթակիցներ կ'իմացնեն թէ Դաշնակիցները կը շարունակեն կանոնաւորապէս զինուոր ցամաք հանել։ Ամբողջական զօրաբաժին մը, հրետանիով միասին, շաբաթ օր ներքին մասերը ուղղուեցաւ։ Ռ.

ՊՈՒԼԿԱՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

Աթէնք, 12. — Պուլկարները Սերպիոյ վրայ յարձակեցան Քարի Փօղազի մէջ։ Աժ. Հւ.

Լոնտոն, 9. — Հռոմի մէջ կ'իմանան թէ Պուլկար քոմիթաճիներ Յոյն-սերպ երկաթուղիոյ գիծը կտրել փորձած և մեծ կորուստներով ետ մղուած են։ Ռ.

Լոնտոն, 11. — Հռոմէն հեռագիրներ կը տեղեկացնեն թէ ամբողջ սերպիական Մակեդոնիան զինեալ խումբերու վերածուած է՝ Պուլկարները ետ մղելու համար։ Զինուորութենէ զերծ ճանչցուած անձեր, կիներ և ծերեր, բովանդակ Սերպիոյ մէջ կը զինուին հայրենի հողը պաշտպանելու համար։

Աթէնք, 11. — Աթէնքի «Հէսթիա» լրագիրը կը տեղեկագրէ. Այս տեղի Անգլ. գաղութը ստոյգ տեղեկութիւններ քաղած է որուն համեմատ Պուլկարիոյ և Գերմանիոյ մէջ համաձայնութիւն մը կնքուած է վերջին Յուլիս 17ին Հօէնլօհէ իշխանին կողմէ իր Սոֆիա այցելութեան առթիւ։ Յիշեալ համաձայնագիրը կը նախատեսէ Գերմանիոյ և Թուրքիոյ կողմէ, բոլոր Ալպանիոյ, Սերպ և յոյն Մակեդոնիոյ հետ միասին. Պուլկարիոյ թողուիլը։ Ռ.

ԱՒՍՏՐՕ-ԳԵՐՄԱՆ ԽՈՒԺՈՒՄԸ

Նիշ, 12. — Պէլկրատը պարպեցինք՝ քաղաքը ռմբակոծութենէ զերծ պահելու նպատակաւ։ Թշնամին ահեղ հրետանի մը կը գործածէ, որ արիւնալի կռիւներու տեղի կուտայ։ Կորուստները երկու կողմէն ալ ահագին են՝ մանաւանդ սպաներու մէջ։ Տրէնօվածի մօտ կը դիմադրենք. Թշնամին հեղձուցիչ կազեր կը գործածէ։ Հ.

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԴԻՐՔԸ

Աթէնք, 12. — Պ. Զայիմիս Երեսփ. ժողովին մէջ յայտարարեց թէ Յունաստան զինեալ չէզոքութիւն մը պիտի պահէ և ուշադրութեամբ պիտի հետեւի Պալքանեան շարժումներուն։ Կառավարութիւնը Երեսփ. ժողովին մէջ վստահութեան քուէ չպահանջեց և խնդիրը լռութեամբ փակուեցաւ։ Պ. Վէնիզէլոս ցոյց տուաւ Պուլկարիոյ ընդարձակումին Յունաստանի համար սպառնալիք մը ըլլալը և այն վնասները որոնց պիտի ենթարկուի իր երկիրը այդ պարագային։ Երեսփ. ժողովը յառաջիկայ երկուշաբթի նոր գումարում մը պիտի ունենայ։ Աժ. Հւ.

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԴԻՐՔԸ

Լոնտոն, 9. — Գերմանիա և Աւստրիա դարձեալ բողոքեցին Ռումէն կառավարութեան, որ Պուլկարիոյ և Թուրքիոյ յատուկ ռազմամթերքին իր հողէն անցնիլը կը մերժէ։ Այս բողոքը ազդեցութիւն չունեցաւ և Ռումանիա միշտ կ'արգիլէ զէնքերու և պատերազմ. նիւթեղէններու իր երկրէն անցնիլը։ Ռումանիա մէկ քանի զօրաբաժիններ ուղարկեց Պուլկարիոյ, Սերպիոյ և Հունգարիոյ սահմանագլուխներուն վրայ։

Լոնտոն, 11. — Ռումանիա Պուլկար սահմանագլխին վրայ զինուորներ կեդրոնացնելու վրայ է։ Պուքրէշի մէջ Երեսփ. ժողովի անդամներու մէկ գումարումին՝ զօրաշարժ պահանջող որոշում մը քուէարկուեցաւ մեծամասնութեամբ։ Ռ.

Լոնտոն, 9. — Էսատ փաշա գլխատել տուաւ 30 աւստրիացի դրդիչներ, իրենց գործակալներովը միասին, որոնք կը փորձէին Ալպանիոյ մէջ շփոթութիւններ յառաջ բերել և ապստամբութիւն կազմակերպել։ Մօք.

Արեւելեան ճակատին

Լոնտոն, 11. — Աւստրիական զեկոյց մը կը յայտնէ թէ Ռուսերու Արեւել. Կալիցիոյ մէջ մղած յուսահատ կռիւները Աւստրիացւոց կողմէ ետ մղուած են։ Ռ.

Բեթրոկրատ, 11. — Երեկոյեան դէմ Բօշիլինայի ուղղութեամբ թշնամւոյն յարձակողականը կեցուցինք։ Կարպունովքա քաղաքը մէկ քանի անգամներ գրաւելէ վերջ՝ վերստին լքեցինք։ Լիքօվիչէ հիւսիսակողմը մէկ քանի խրամներու տիրացանք։ Պուչաչի մօտ թշնամին փախուստի մատնեցինք։ Բոլոր այս գործողութիւններու ընթացքին 1000ի չափ գերի և 8 գնդացիր գրաւեցինք։ Գերմանացիք Նովօսէլքայի մօտ յաջողեցան Սթիրի աջ եզրը անցնիլ։ Հ.

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Լոնտոն, 11. — Պոլսոյ մէջ խուժանը իտալական դեսպանատան վրայ յարձակելով փճացուց զայն։ Ամերիկեան դեսպանը բողոքեց։ Մօք.

Բեթրոկրատ, 11.— Նաւային զեկոյց մը կ'իմացնէ թէ երկու Ռուսական թորփիլանաւեր Անատոլուի եզերքներուն բացերը (Սեւ ծով) 19 Թուրք առագաստանաւեր ընկղմեցին, որոնք Թուրք զօրաց վերաբերեալ իրեղէններ կը փոխադրէին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՒՍՏՐՕ-ԳԵՐՄԱՆ-ՊՈՒԼԿԱՐ ԽՈՒԺՈՒՄԸ ՍԵՐՊԻՈՅ ՎՐԱՅ

Լոնտոն, 12.—Պերլինէն զեկոյց մը կ'իմացնէ թէ Շապածի եւ Կրասիցի միջեւ Դանուբը անցնող ուժերը Պելկրատի հարաւակողմը Զարքովոի եւ Հիրեօվոի մէջտեղի բարձունքները գրաւած են։ Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ Գերմանացիք մինչեւ հիմա 1542 գերի բռնած եւ 17 հաս մեծ տրամագիծով թնդանօթներ գրաւած են։ Ռ.

Աթէնք, 12. — Դիւանագիտական աղբիւրի մը համեմատ՝ Դանուբը եւ Սաւը անցնող Աւստրօ-գերման զինուորները 150,000ի կը հասնին, որոնք Սերպ հրետանիին կողմէ կասեցուած են։ Բացի Պելկրատէն՝ ուրիշ Սերպ հողի վրայ յառաջացած չեն։

Նիշ, 12. — Կը հաստատուի թէ Պուլկարները Քնիաժեվածի վրայ յարձակելու վրայ են։ Նոյնպէս կը ծանուցուի թէ Պուլկարները Վալքինիա գետակին երկայնքը յառաջանալով Նիշի հարաւ-արեւել. մասէն 25 մղոն եւ երկաթուղիի գծին արեւելեան մասէն միայն 10 մղոն հեռաւորութեամբ կէտի մը վրայ հասած են։ Բայց մինչեւ հիմայ բոլոր յարձակումները սաստկօրէն ետ մղուած են։

ԽԹԱՆ ՄԸ ՅՈՅՆ ԽՂՃԻՆ

Աթէնք, 13 — Սերպ կառավարութիւնը Յունաստանի հարցում ուղղեց թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ իր դիրքը՝ Պուլկարիոյ Սերպիոյ դէմ յարձակելէն յետոյ։ Յունական կառավարութիւնը երեկ պատասխանեց։ Աժ. Հւ.

Ամսթերտամ, 12. — Բերլինցի Պուլկար դեսպան Պ. Մանարօֆ «Թէլեկրաֆ» թերթին թղթակցին հետ էնթերվիւի մը պահուն յայտարարեց թէ Պուլկար կառավարութեան արկածախնդրութիւնը պատմութեան մէջ խայտառակութիւն մը պիտի մնայ։ Ռ.

Պ. ՎԻՎԻԱՆԻԻ ՃԱՌԸ

Բարիզ, 13. — Երեսփ. ժողովոյ մէջ Վարչապետ Պ. Վիվիանի Պալքանեան կացութեան վրայ խօսելով՝ բանակցութեանց պատմականը ըրաւ. նկարագրեց Պուլկարիոյ երկերեսութիւնը մինչեւ վերջին դէպքերը, եւ աւելցուց. «Բարոյական եւ զինուորական տեսակէտով՝ չէինք կրնար ընդունիլ Սերպիոյ կղզիացումը եւ մեր դաշնակցաց հետ յարաբերութեանց խզումը։ Սերպերուն օգնելու համար՝ պէտք էր Սելանիկէն անցնիլ։ Պուլկար զօրաշարժը որոշուելուն պէս Յունաստանի Վարչապետին հետ բանակցութիւններ կատարեցինք, եւ այս շատ բնական էր՝ քանի որ Սերպեւյոյն դաշնագիրը կը նախատեսէր Պուլկարիոյ յարձակումը։ Այն պայմանները որոնց մէջ Սելանիկ զօրք հանեցինք եւ հոն մեր գտած ընդունելութիւնը՝ ամէն ամբաստանութիւն ջրելու կը բաւեն։ Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց զին. իշխանութեանց կարծիքին վրայ յենլով համաձայնած են ղրկուելիք զօրքին թուոյն վրայ։ Ռուսիա կը միանայ իր դաշնակիցներուն՝ Սերպիոյ օգնելու համար։ Վաղը իր զօրքերը մեր քովը պիտի կռուին։ Մենք, մեր դաշնակցաց հետ, մեր պարտքը կատարեցինք։ Երբեք համաձայնութիւն մը աւելի կատարեալ եւ սերտ եղած չէ. երբեք ընդհ. յաղթանակին վրայ աւելի վստահ եղած չենք։» Երեսփ. ժողովի նիստը վաղը պիտի շարունակուի։ Հ.

Արեւելեան ճակատին

ՌՈՒՍ. ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Բեթրոկրատ, 12. — Ռուսք հարաւ-արեւելեան պատերազմին վրայ մեծ յաջողութիւն մը ունեցան։ Սթրիփա գետակին վրայ թշնամւոյն ճակատը ճեղքեցին։ Արդէն 60 սպայ եւ 2000 զինուոր գերի բռնուած են, 4 թնդանօթներ եւ 10 գնդացիրներ գրաւ։ Ռուսք իրենց յաջողութիւնը առաջ տանելու վրայ են։ Ռ.

Բեթրոկրատ, 12. — (Պաշտ.) Տվինսքի ճակատին վրայ յամառ կռիւներ կը շարունակուին։ Գերմանացիները դուրս վանեցինք Կարպունովքայէն եւ Լօծերիի ու Կերվիչիի միջեւ գտնուած խրամներէն։ Գրաւեցինք Նեսվուսքիի լճին հարաւ-արեւել. գիծը, մինչեւ Լօգիշի։ Մեր հեծելազօրքը Քոլքիի առջեւ Ուսիին գրաւեց։ Տրումնօի արեւմտեան կողմի խրամներուն երրորդ գիծին տիրեցինք եւ 8 հակայարձակումներ ետ մղեցինք։ Հ.

Արեւմտեան ճակատին

Բարիզ, 13. — (Անրիլ Հ.ով) Գերմանացիք կէս օրէն վերջ ուժգին կերպով ռմբակոծեցին Սուշէի հիւսիս-արեւել. կողմը Ֆրանսացւոց երէկուան գրաւած խրամները։ Ֆրանսացիք այս գործողութեան ընթացքին գերի բռնեցին 164 հոգի որոնց 3ը սպայ։ Գերմանացիք ծանր կորուստներ կրեցին։ Վօժի մէջ ամէն տեսակ տրամագիծով ռումբերու բուռն ռմբակոծութենէ մը վերջ, հետեւակազօրաց զօրաւոր յարձակում մը մղուեցաւ Լէնժի եւ Տրամմէնէլի Ֆրանս. դիրքերուն դէմ։ Մաս մը զինուորներ որոնք մեր խրամներէն միոյն մէջ ոտք կոխած էին հակայարձակումով մը դուրս նետուեցան։

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ Տպարան
Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ
Imp. Economique, Alex.

ՍԱԿԱՐԱՆ

13 Հոկտեմբեր 1915

ԲԱՄՊԱԿ		Բացում	Փակում
	Նոյ.	18 3]4	18 27]32
	Յունվար	19 3]16	19 5]16
	Մարտ	19 19]32	19 11]16
	Նոյ.(1916)	18 5]8	18 9]16
ԲԱՄՊԱԿԻ ՀՈՒՆՏ			
	(3 ամիս)	106	106
	(2 ամիս)	110	107 30]40

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ	
Գրէտի Ֆօնսիէ 1886	Ֆր. 293.—
» » 1903	» 243.—
» » 1911	» 250.—
Րումէլի Երկաթուղի	» 134.—
Բանամա	» 91.50